

Çıkarken...

Başlangıçta iki aylık aralıklarla yayımlanmayı planladığımız bültende; ULAKBİM çalışmaları, ULAKNET'teki gelişmeler, bilgi teknolojileri ve enformasyon hizmetleri konuları işlenecek. Her sayımızda bir konuşumumuz ve bir tartışma yazımız olacak, kullanıcılarımızın eleştirisi ve önerilerine yer verileceği gibi çalışanlarımızın da

Bülten'de yazıları yer alacaktır.

ULAKBİM'in yeniden yapılanma çalışmalarında, bir bülten aracılığı ile, siz kullanıcılarımızla yakın iletişim sağlayabilme ve alınan kararları sizlerle ÖZEL ULAK'ta paylaşmanın daha yararlı olacağı inancındayız.

Saygılarımızla..

Kubilay Gönen

Cahit Arf Bilgi Merkezi Açılıyor

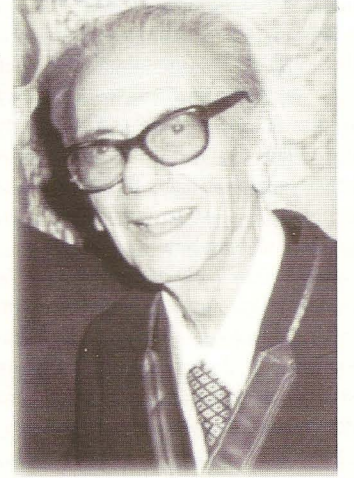
TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU (TÜBİTAK) bünyesinde faaliyet gösteren Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin (ULAKBİM) Ulusal Bilgi Merkezi birimine 11 Şubat 1998 günü Başbakan Mesut Yılmaz'ın katılımı ile geçenlerde yitirdiğimiz değerli matematikçimiz Cahit Arf'ın adı veriliyor.

ULAKBİM'in bilgi hizmetleri konusunda çalışmalar yürüten birimi (Ulusal Bilgi Merkezi), geride kalan 1,5 yıl içerisinde Yükseköğretim Kurulu ve TÜBİTAK'tan devralınan bilgi ve belge erişim hizmetlerini geleneksel yöntemlerle sunmayı sürdürmüştür. Yeni adı ile Cahit Arf Bilgi Merkezi, sanal kütüphane oluşturmak ve ULAKNET üzerinden bilgi ve belge erişim hizmetleri sunmak amacıyla şekillendirilen proje kapsamında yeniden yapılanma sürecine başlamaktadır. Bu süreç sonuçlandığında Cahit Arf Bilgi Merkezi gelişen bilgi teknolojilerini kullanarak ulusal AR-GE birimlerinin çeşitlenen bilgi ve belge erişim gereksinimlerini karşılayabilecek duruma gelecektir. Cahit Arf Bilgi Merkezi projesinin ilk fazı on ay sürerek 1998 sonunda tamamlanacaktır.

Ulusal Bilgi Merkezi'ne adı verilen Ordinaryüs Prof. Dr. Cahit Arf, özellikle "Hasse-Arf teoremi"nin mimarı olarak tanınıyordu. Prof. Dr. Arf, ayrıca 1963 yılında TÜBİTAK'ın kurulmasına öncülük yapmış ve TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun ilk başkanı olarak görev almıştır. Arf, 1948 yılında İnönü Madalyası ve 1976 yılında TÜBİTAK Bilim Ödülü olmak üzere çeşitli ödüller kazanmıştır. Ayrıca Türkiye Bilimler Akademisi'nin de ilk üyesidir.

Sentetik geometri problemlerini cetvel ve pergelle çözülebilir olup olmadıklarına göre sınıflandırmayı tasarlayan Arf, yalnızca ikinci dereceden cebirsel denklemlere indirgenebilen problemlerin cetvel ve pergelle yardımıyla çözülebileceğini buldu. Karakteristiği 2 olan cisimlerin kuadratik formlarını sınıflandırıp, değişmezlerini saptadı. Bu çalışmada ortaya çıkan "Arf değişmezi" terimi onun matematik dünyasındaki ününü artırdı. Ayrıca, "Arf halkaları" ve "Arf kapanışları" kavramlarıyla tanındı. Arf, son yıllarda da matematiğin biyoloji bilimi içindeki olası uygulamaları üzerinde çalışmalar yapıyordu.

1910 yılında Selanik'te doğan Cahit Arf, lise ve üniversite eğitimini Paris'te sürdürdü, 1943'te profesör ve 1955'te ordinaryüs profesör oldu. Akademik çalışmalarını Fransa, Almanya ve ABD'de sürdüren Arf, 1967 yılında Türkiye'ye dönerek İstanbul Üniversitesi, ODTÜ ve TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nde çalıştı, 1980 yılında kendi isteğiyle emekli oldu. Arf, 26 Aralık 1997 günü İstanbul'da vefat etti.

İçindekiler

Avrupa Akademik ve Araştırma Ağları	2
Elektronik Bilgi Erişim ve	
Belge Sağlama Sistemleri	3
İnternet'de Olmayan	
ULAKBİM'te Var mı?	4
Ulusal Bilgi Merkezi	
Neden Ulusal, Hangi Bilgi?	5
ULAKBİM'de Depo Hizmetleri	
Nasıl Yürütülmektedir?	6
ULAKBİM Veri Tabanları	7
Toplu Katalog Çalışmaları ve	
TÜBİTAK-ULAKBİM	7
Birinci Katmandan	
Üçüncü Katmana ULAKNET	8
Ağ İşletim Toplantıları	8

Elektronik Bilgi Erişim ve Belge Sağlama Sistemleri

Yaşar Tonta
ULAKBİM Başkanı

BU YAZIDA Temmuz 1997'de Almanya'da inceleme olanağı bulduğumuz Ovid Technologies, Inc. (<http://www.ovid.com>) şirketinin Ovid İstemci/Sunucu sistemi ile Bielefeld Üniversitesi tarafından geliştirilen elektronik belge sağlama sistemi JASON (Journal Articles Sent On Demand) (<http://www.uni-bielefeld.de/nc-tahtml/jaso1.html>) hakkında kısa bilgiler verilecektir.

Bilindiği gibi, elektronik ortamda bulunan bibliyografik bilgilere ve tam metin veri tabanlarına bilgisayar ağları aracılığıyla uzaktan erişmek mümkündür. Nitekim merkezimizin temel amaçlarından birisi de belli başlı veri tabanlarını Ulusal Akademik Ağ (ULAKNET) aracılığıyla üniversite ve araştırma-geliştirme kurumlarında çalışan kullanıcıların hizmetine açmaktır.

Ovid İstemci/Sunucu Sistemi

Merkezi Münih'te olan Max Planck Araştırma Kurumu (Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften) (<http://www.mpg.de>) Almanya'nın en önemli araştırma-geliştirme kuruluşlarından birisidir. Almanya'nın değişik kentlerinde kuruma bağlı 75 araştırma enstitüsü vardır.

Kurumda 2,725'i araştırmacı olmak üzere toplam 10,735 eleman çalışmaktadır. 1997 yılı bütçesi 2 milyar Alman Markıdır (yaklaşık 200 trilyon lira). Kurumda çalışan araştırmacıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak üzere bazı veri tabanlarının merkezi olarak satın alınmasına ve ağ aracılığıyla (Deutsche Forschungsnet) kuruma bağlı bütün enstitülerin kullanımına açılmasına karar verilmiştir. ABI/Inform, Biological Abstracts, Chemical Abstracts Search, Current Contents Search, MEDLINE, PsycInfo ve Wilson dizinleri bunlardan sadece birkaçıdır.

Veri tabanlarını ağ aracılığıyla kullanıma sunmak amacıyla Ovid Technologies firmasının Ovid İstemci/Sunucu sistemi seçilmiştir. Ovid sistemi farklı firmalar tarafından üretilen ve Z39.50 bilgi erişim standardı ile uyumlu çeşitli veri tabanlarına erişim olanağı sağlamaktadır. Ovid'i Max Planck Araştırma Kurumuna bağlı Max Planck Bilim Tarihi Enstitüsünde (Berlin) inceledik. Birimde çalışan araştırmacılar Ovid kullanıcı arabirimi aracılığıyla kendi odalarından ya da enstitü kütüphanesinden Münih'teki merkezi veri tabanlarına hızla erişebiliyorlardı. Bunun yanı sıra birim tarafından geliştirilen katalog ve veri tabanları da aynı sistem aracılığıyla Enstitünün diğer birimlerinin kullanımına açılmıştı. Merkezdeki veri tabanlarına erişebilmek için Enstitü bütçesinden az miktarda bir pay ayrılmaktadır.

JASON

JASON (Journal Articles Sent On Demand) dünyadaki en başarılı elektronik belge sağlama projelerinden birisidir. JASON Bielefeld Üniversitesinde geliştirilmiştir. Kullanıcılar gerek başka kaynaklardan, gerekse üniversitenin çevrimiçi katalogundan, Alman ulusal kaynakçasını (Deutsche Nationalbibliographie) ya da süreli yayınlar veri tabanlarını (JADE: Journal Articles Database) tarayarak belirledikleri kitap ya da makalelerin kopyalarını JASON sistemi aracılığıyla isteyebilmektedirler. BRS veri tabanı yönetim sistemi kullanılarak geliştirilen sistem Web aracılığıyla (JASON-WWW) da kullanıma açıktır.

Kullanıcılar belge isteklerini mektup, faks ya da e-postayla iletebilmektedirler. Veri tabanlarında yapılan taramalar, belirlenen kitap, der-

gi ya da makale künyeleri otomatik olarak JASON'a aktarılabilir ve istek yapılabilir. İstenen kaynağın hangi kuruluştaki olduğunu JASON süreli yayınlar katalogundan kontrol edilerek belirlenmektedir. JASON aracılığıyla 75,000 dergiden makale ısmarlamak mümkündür. Belgelerin sağlanmasında Bielefeld, Köln ve Essen üniversiteleri işbirliğine gitmişlerdir. Kaynaklar, varsa öncelikle bu üniversitelerin dermelerinden sağlanmakta, değilse diğer kurumlara başvurulmaktadır. İsteklerin çoğu 24 saat içinde elektronik olarak sağlanabilmektedir.

Hangi kütüphanede olduğu belirlenen makaleler (ya da kitaplar-dan bölümler) tarayıcı aracılığıyla elektronik ortama aktarılmaktadır. Belgeleri elektronik ortama aktarmak için Group IV tarayıcıları kullanılmaktadır. Kullanıcı mektup ya da faksla istek yaptıysa ve e-posta aracılığıyla belgeyi kendisine göndermek mümkün değilse, elektronik ortama aktarılan belgenin yazıcıdan çıktısı alınmakta ve mektup ya da faksla kullanıcının adresine gönderilmektedir. (Mektupla gönderilen durumlarda belge sağlama süresi birkaç güne çıkmaktadır.)

İsteklerin kullanıcılara ulaştırılması için daha yaygın olarak kullanılan yöntem ise e-postadır. Kullanıcının kampus bilgisayarları üzerinde bir hesabı varsa belgenin elektronik kopyası bu hesaba gönderilmektedir. Kullanıcı kampus dışından biriyse belgenin elektronik kopyası e-posta ile kendisine gönderilmektedir. İsteklerin yarısı e-posta aracılığıyla isteyenlere gönderilmekte, diğer yarısı ise Bielefeld, Köln ve Essen Üniversite Kütüphanelerinde bulunan yazıcılardan bastırılarak kampa-taki kullanıcılara iletilmektedir. Elektronik ortama aktarılan belgelere kampus içinde erişim sağlanması ve Web ortamında okunması için Pegasus e-posta yazılımı tavsiye edilmektedir. Yakın gelecekte ftp (file transfer protocol) ve Web ile de belgelerin iletilmesi planlanmaktadır.

JASON elektronik belge sağlama hizmetinden yararlanmanın bedeli makale başına üniversite mensupları için üç mark, üniversite dışı kullanıcılar için ise altı marktır (300 bin-600 bin lira). Ticari amaçlı belge sağlama istekleri de JASON aracılığıyla karşılanabilmektedir. Hatta işbirliği çerçevesinde Slovakyalı kullanıcılar da JASON hizmetinden yararlanabilmektedirler.

Daha önce süreli yayınlar veri tabanlarında yapılan aramalar sonucu bulunan makalelerin de JASON aracılığıyla ısmarlanabildiğini söylemiştik. Bu veri tabanlarından en önemlisi İngiliz Ulusal Kütüphanesi'nin Inside Info adlı makale veri tabanıdır. Bu veri tabanı İngiliz Ulusal Kütüphanesi Belge Sağlama Merkezi (British Library Document Supply Centre) dermesinde yer alan ve en fazla istek yapılan 24,000 dergide yayımlanan makaleleri dizinlemektedir. Veri tabanında yaklaşık 5 milyon kayıt vardır. Inside Info (ticari amaçla kullanılmamak koşuluyla) Kuzey Ren Vestfalya Eyaletindeki bütün kullanıcılara açıktır. Lisans ücreti eyaletin Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ödenmektedir. Bielefeld Üniversitesi Inside Info'dan yararlanarak İçindekiler Sayfası hizmeti geliştirmiştir. SilverPlatter'dan sağlanan MEDLINE, UMI'den sağlanan ABI/Inform, Avrupa Matematik Derneği veri tabanları da söz konusu içindekiler sayfası hizmetine dahildir. İçindekiler sayfası hizmetiyle JASON arasında bağlantı vardır.

Eyalette bulunan dokuz kütüphane Elsevier dergilerinin elektronik kopyalarını satın almak için bir konsorsiyum kurmuşlardır. Yaklaşık 200 Elsevier dergisinin tam metinleri toplam 70 CD-ROM tutmaktadır. CD-ROM'lar ve ERL veri tabanları Bielefeld Üniversitesindeki bir UltraSpare 170 sunucusuna yüklenmiştir. Diğer kütüphaneler Bielefeld sunucusuna erişerek Elsevier dergilerinin tam metinlerinden yararlanmaktadır.

Almanya'da ulusal belge sağlama hizmetleri vermeyi amaçlayan ve federal hükümet tarafından desteklenen Subito adlı bir proje daha yürütülmektedir. JASON'ın Subito ile de bağlantısı bulunmakta, belge sağlama istekleri genellikle 48-72 saatte karşılanabilmektedir.